

BUDA-PESTA

20 Noemvre st. v.
2 Decemvre st. n.

Va esi duminec'a.

Redact. : strad'a Havas nr. 1.

Nr. 47.

ANULU XIII.

1877.

Pretinlu pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl. ; pe $\frac{1}{4}$ de
anu 2 fl. 70 cr.

Pentru Romani'a 2 galbeni.

CEI PATRU-DIECI DE MII.

— Balada. —

Cunosceti voi padurea înalta si betrâna,
Ce 'n a Têrnavei valuri s'oglindea misteriosu ?
Acolo unde odata din négr'a lui tierina
S'a redicatu Românulu cumplitu si maestosu :
In Câmpulu-Libertâtii, de unde-a lui strigare
In patru parti a lumii cu vuetu a petrunsu,
Si Muresiulu si Tis'a si Istrulu pân' la mare
Sub naltele lor maluri uimite s'au ascunsu !
Acolo eu odata în lung'a-mi ratecire,
Pe urmele maretio de-eroii ce s'au stinsu,
Ajuns'am frântu si palidu de palid'a mahnire,
Ce pentru dulcea-mi tiéra fiinti'a-mi a cuprinsu.

Erá o nópte lina si lun'a argintósa
Cu hor'a ei de stele în ceruri se 'naltia,
Er frundiile miscate d'o bore recorósa
Prin arbori între sine pareau cá povestea . . .
A frundiilor sioptire se simte totu mai tare
Si par' c'audu cuvinte si pasi îmi paru sunându,
Sub ale lunei radie, prin arbori mi-se pare
Fiintie 'nalte albe venindu si disparându.
Se 'nfióra padurea si sinu-mi se 'nfióra,
In lumi necunoscute paream-mi acum cá suntu,
Si numai blând'a luna cu-a stelelor ei hora
Imi aducea aminte cá-su înca pe paméntu.
D'odata prin padure unu bucinu ageru suna
Si de prin fia-care din arbori vediu esindu
Ostasi ce 'n grele arme cumplitu luciaua la luna
Si mai cumplitu pe umeri se audiau sunându.
Cum esu în primavéra, când vântulu linu adhía,
In codri mii de frundie, pe câmpuri mii de flori :
L'alu bucinului sunetu asiá d'odata 'nvia

Si-aparu fara de numeru ostasi stralucitori.
Minunea me cuprinde, s'opresce-a mea suflare,
Cá marmorulu de rece stau fara de cuvéntu,
Multimea me 'ncungióra si cauta cu mirare
La mine multu mai palidu cá umbr'a din morméntu.

„Dar ce te temi, straine, o aspra voce-mi díce,
Atátu în alu vostu sufletu v'ati departatu de noi ?
Si visulu este 'n stare acuma sè ve 'nfrice ?
Si-aducerea aminte s'a stinsu acum în voi ?
Eu suntu Buteanu si 'n giuru-mi acésta mare lume
Suntu fratii mei de arme, toti patru-dieci de mii,
Ce pentru sânt'a tiéra si vechiulu nostru nume
Ne-amu risipitu viéti'a pe vai si pe câmpfi.
Dar tu caruia sórtea, cum dícele te-arata,
Ti-a datu sè seceri agrulu de altulu rasaditu,
Din sângele nostu, spune, ce l'amu versatu odata
P'a mosilor morminte, ce daru a resaritu ?
Mai geme 'n jugu Românulu în vechi'a lui mosia ?
Mai pângarescu strainii divinu lu ei paméntu ?
Si dulcea nóstra limba mai este inca via,
Séu junghiulu unui barbaru a 'mpins'o in mor-
méntu ?

O! spune-ne, straine, a nóstra mangaere,
In trist'a despartíre de dulcele paméntu,
E singura marirea si-a tierii 'ntemeiere ;
Când tiér'a-i fericita e dulce si 'n morméntu !“
„O! spune, spune“, — atuncea cu totii repetara,
Si vuetu 'n padure se repetà sunându.
Puterile chiamându-mi, ce singuru me lasara,
Uimitu d'a lor vedere, le-am dísu asiá graindu :
„Martiri ai libertâtii, eroii Romanimii,

Românii si-a lor tíera de nou au renascutu
Din sântulu vostru sânge, si 'n graiulu istoríi
Etern' a vóstre nume viétia-au începutu !
Cerése'a libertate în tíera stralucesce,
Românulu sclavu de secolu straluce adi domnindu,
Ér dulcea-i vechia limba, cá crinulu înflorece
Când vântulu primavér'a adhía linu suflându.“

Dar nu 'nchiasem înca si-unu sgomotu prin mul-
tíme,

Unu frémetu, unu neastêperu se simte furnicându,
Multímea se desparte si 'ncinsa 'n stralucime,
Figura maestósa apare greu pasîndu,
Ér armele-i pe umeri suná 'nfiorátore.
Multimea i se 'nchina din arme zînganindu.
Eu vedu d'odata 'n facia-mi în plin'a lui splendóre
Alu muntilor naltu rege, pe Ianculu stralucindu :
„Ti-am audítu cuvântulu mai dulce decâtu mierea,
Dar mai fatalu, mai negru cá celu mai reu veninu,
Câci elu imbéta mintea, ie simtiulu si vederea
Si linu, pe nesemtíte adórme viétia 'n sinu.“
Eu stám uimitu în facia-i si grelele-i cuvinte
Le cumpeniam in sine-mi, dar elu dícea urmându :
„Te miri, cum vedu, de mine cá nu-su cá mai nainte,
Când rateciam în tíera-mi, flamêndu si suspinându,
Voi me credeati, nimernici, cá mintea-mi se 'num-
brise !

Asiá am vrutu, sè credeti cá n'audu, nu 'ntielegu
Nici fapte nici cuvinte la care se 'ndulcise
Intrég' a vóstra céta si traiulu ei întregu ! . . .
Abiá 'ncetase câmpii a fumegá de sânge,
Ce pentru dulcea tíera acestia si-au versatu ;
Copii, socii si mame ah ! nu 'ncetas' a plânge
Si voi „*lumin'a tierii*“ cu capulu închinatu,
Voi peste-a lor morminte — morminte calde înca —
Ati tinsu a vóstra mâna l'alu tierii vechiu dus-
manu,

Si pentru-unu cornu de pâne d'atunci pân'astadi
înca

Taiati mereu si vindeti din paliulu lui Traianu !
Column'a libertátii, ea zace în tierina, *)
A patriei altare s'au stinsu, de multu s'au stinsu,
Vértutea stramosiéscá i-o fabula betrâna,
Si cari în ea credu înca sînt, vai ! nebuni de prinsu !
Spaimentátore fapte, cuvinte neaudite
Si uneltiri mai negre cá iadulu fiorosu,
Vediut'am, o ! vediut'am urdíte si 'mplinite
D'acei ce-si batu în pepturi si striga tânguiosu :
„O ! dulce scumpa tíera, eu pentru-a ta marire
A vietii mele dile sînt gata sè-ti inchinu,
Si 'n lume pentru mine intrég'a fericire
E singura, e numai cá potu sè moru Românu !“
In ale lumii lantiuri înalt'a provedintia
De-mai tienea-alu meu sufletu legatu-inafasiuratu,
D'atât'a faciaría, tradare si reintia,
Ah ! sufletu-mi atuncea adâncu s'ar fi 'nnoratu,
Dar m'a chiamatu, si éta-su cu-ai mei pe lângá mine,
Ne-amu adunatu sè 'ncepemu de unde-amu parasitu !
Tu mergi l'ai tei si spune, cá Ianculu éra vine !“
Dicêndu cu toti plecara . . . câci diu'a a sositu.

Ar. Densusianu.

*) Column'a de pétra redicatu în 1848 pe Câmpulu-Liber-
tátii la Blasiu, déca nu ne insielámu, zace si astadi *inglodata* în
namolulu ce l'a aruncatu Térnava înca în 1850 séu 1851.

SCHITIE DE CALETORÍA.

II.

Din Orade pâna la Ciucia.

(Bucuria si desamagire, — pacalitura, — drumulu
tierii si lini'a ferata, — Crisiulu, — între Vadu si
Bratca, — cetatea lui Menu-Morutu, — ruinele Se-
bisiului, — tuneluri, — Ciucia.)

Abiá ne deteramu josu, éta cá si zaríi
unu cunoscutu din copilaría. De atunce nu ne
mai vediuramu. Deci me bucurai fórte. Este o
mare placere revederea dupa multi ani. Mo-
mentulu acel'a renvía în launtrulu nostru míi
de suveniru placute. Fía-care întrebare, ce fa-
cemu si ce ni se pune, destépta în noi o sim-
tire dulce; par cá traimu de nou în acelu
timpu de multu trecutu, care ne-a auritu anii
vietii nóstre.

Acést'a erá si a mea impressiune la reve-
derea vechiului meu prietinu.

Dar éta ce se 'ntêmplá !

Dupa salutárele reciproce, elu nici decâtu
nu grabi a remprospetá suvenirile nóstre vechi,
ci vorb'a lui prima fu :

— Ce e nou din câmpulu resboiului ?

Par cá asiu fi cadíutu din ceru pe pa-
mêntu, aceste vorbe ími nimicira de odata tóte
iluziunile. Pe când eu me asteptám la o con-
versatiune, care sè atinga cordile cele mai gin-
gasie ale ânimei : elu ími trênti în cale pros'a
cea mai sarbeda.

— E bine, — cugetám eu, — déca tu
asiá, si eu asiá. Déca pe tine te interesséza mai
multu scirile de pe câmpulu resboiului, decâtu
reamintirea suvenirilor nóstre vechi : apoi si
eu íti voiu resplatí cu aceea si mesura. Spune-
ti-voiu eu o scire, care íti va inchide gur'a —
de mirare.

Si i respunsei :

— N'ai audítu înca ? Tiarulu a chiamatu
la duelu pe sultanulu. Acest'a a si primitu.
Dar femeile sale din harem i-a ascunsu sabi'a,
cá sè nu póta luptá. Sultanulu totusi a apa-
rutu pe câmpulu luptei. Vediêndu tiarulu, cá
sultanulu n'are sabia, a aruncatu si elu a sa,
sè fía cu puteri egale. Atunci apoi amêndoi se
luara la trênta. Sultanulu se 'ncercá a pune
pedeca tiarului, totusi în urma tiarulu ílu
culcá la pamêntu. Vediêndu acést'a armatele,
se 'mpacara, si acuma e veselía mare. Turcii se
saruta cu rusii. Nu va mai fi resboiu.

Amiculu meu pricepù satir'a, câci nici
decátu nu parea multiamitu cu respunsulu
meu. Me privi curiosu si devinitu de odata se-
riosu. Apoi ími díse :

— Multiamu!

Si facându unu complimentu, nu mai grai nici o vorba, ci se duse p'ací 'ncolo.

De-acest'a me scapai usioru. Eram siguru, cà nu va mai revení sè-si rennoiésca întrebarea . . .

In Orade n'aveam sè petrecemu, cunoscându-o pré bine. Deci numai atât'a pausa tinuramu, pâna când trenulu porni spre Clusiu.

Peste o óra se dedù semnalulu si cu bucuría continuaramu caletorí'a nóstra. Ne aszeptámu a vedé acusi locuri frumóse, vâi cu riuri, déluri cu paduri, munti cu ruine, positiuni pitoresci, panorame romantice : éta caus'a bucuríei nóstre!

Pe drumulu tierii, cu trasur'a, amu caletoritu mai de multe ori din Orade prin Clusiu în Transilvania; pe calea ferata inse acuma aveam sè facu ântâia óra acésta caletorí'a. Positiunile prin cari conduce drumulu de tíera inca sînt fórte frumóse; ma priveleasca din vârfulu délului mare (Királyhágó) a supra valei Crisiului repede, cu multimea de sate pe ambele tiermuri ale ríului, e un'a din cele mai rare. Am auditu inse din mai multi, cà lini'a calei ferate ne aréta vederi si mai încântátore.

Abiá porniramu; ochii nostri îndata avura în ce sè se desfeteze. In stâng'a o catena frumósa de vii, în drépt'a orasiulu Oradea-mare, în mijlocu Crisiulu care isi zdrobesce valurile de petruiulu din alví'a sa.

Mai apoi orisonulu se deschide: în drépt'a o câmpía roditóre, în stâng'a niste déluri, la a caror picíore plânge Crisiulu, cá amantulu la picíorele iubitei sale. Nu peste multu si în drépt'a se ivescu niste déluri, cari din ce în ce se apropia mai tare, pâna ce la Vadu délurile din ambele parti ajungu la olalta, si întrâmu în o strimtóre. Si de aice începe partea cea mai romantica a calei.

Lini'a calei ferate e condusa totu pe unde curge Crisiulu, si fiindu cà acest'a sierpuesce fantasticu în zig-zaguri curióse, totu asiá si calea ferata se totu cârnesce în drépt'a si în stâng'a, oferindu astfelu la fia-care momentu câte unu tablou nou.

Pe tóta calea dintre Orade si Clusiu, cea mai frumósa e distanti'a dintre Vadu si Bratca. Impresiunea ce face partea acést'a, mai alesu mergându de catra Orade, adeca de pe siesu, e fórte placuta. In acestu locu natur'a a întrunitu o multime de frumuseti ale sale, în câtu ochii n'au repausu de unu momentu. Nici nu ne-amu pututu desfetá de ajunsu în o pri-

velisce frumósa, când éta cà si urméza alt'a. Suprinderile se întrecu. Ochii, ânim'a si spiritulu nostru plutescu în placeri.

Aprópe de Vadu ochii zarescu niste ruine de castelu. Oh! de aru sci vorbí ruinele acele, câte istorii frumóse de gloria româna aru puté sè ne povestésca ele din timpurile trecute, când prin salónele acelu castelu resuná limb'a nóstra sonóra, si de pe pisculu seu fêlfaiá stindardulu românescu!

Traditiunea istorica spune, cà acest'a a fostu castelulu lui Menu-Morutu, ducele Românilor din Crisiana. Aice isi petrecea elu dilele cele mai frumóse, în cerculu familiei sale, lasându grigile adânci si consumátore în cetatea sa de pe câmpía, ale carei ruine asemenea se vedu pâna 'n diu'a de adi lângu orasielulu Biharea, la departare de o óra si junetate de Oradea-mare.

Am trecutu adese ori pe lângu ruinele de la Biharea, si odata m'am opritu sè le vedu mai de aprópe. Siantiulu care încungiura intaritur'a, umpluturile de pamêntu, interiorulu, totulu este acoperitu cu tierina; sângele eroilor cari au cadíutu în loculu acest'a au ingrasiatu pamêntulu, érb'a cresce frumosu, si unu tapetu verde a astupatu osemintele acelora, cari dormu aice somnulu vecinicu . . .

Timpulu cladirii castelului de la Vadu nu se scie. Poporulu povesteste, cà l'au facutu dinele. Acésta credintia dovedesce, cà originea castelului se perde în negur'a timpurilor de multu trecute. Este dara de credíutu cà aceea datéza inca din secolii înainte de a fi colonisatu României Dacia, dóra de pe timpulu Dacilor séu si mai dinainte. De cumva ar fi lucrarea Românilor, istori'a ne-ar povetiú la infintiarea ei; dar fiindu cà istori'a tace, trebue sè credemu, cà cetatea acést'a s'a facutu atunce, când inca nu se scriea — istoria.

Abiá imi trecura prin minte aceste cugete, când — dupa ce înaintaramu totu prin locuri din ce în ce mai romantice — de odata aparù o alta vedere frapanta. O cataracta frumósa. De-a drépt'a calei ferate, de pe o stâncă, taiata dreptu în josu cá paretele, din o innaltime de 6—8 metrii, cadea în Crisiu unu ríu de munte. Undele ei faceau spume, cari se sfarmau pe petrile de la tiermure pe cari cadeau. Si acésta cadere producea unu sunetu misteriosu, unu susuru linu însotítu de unu murmurulu întunecosu . . .

Riulu ce cade atâtu de romanticu în Crisiu, este Sebisiulu. Si ací érazi zarimu unu monumentu istoricu. Susu în vârfulu stânce-

lor, pe pisculu celu mai înaltu se vedu ruinele unei cetatiue. Este cetatea Sebisulului. Cine a cladit'o, nu se scie. Tradițiunea poporala si despre acést'a povesteste istorii cu dine. Se póte, cà odinióra si acest'a a fostu vr'unu cuibu de vitézu românu. Constatatu este atâ-t'a, cà la 1613 cetatea acést'a a existatu deja; càci Gavrilu Bátori, fugindu in annlu numitu de Gavrilu Bethlen, s'a rugatu de ordinile Transilvaniei, cà celu putínu sè-lu petréca pâna la cetatea Sebisulului.

Pareții cetății, dupa atâția secolu de vîgelii, stau si acuma neclatiti; numai acoperisuliu lipsesce de pe ei. Odăile si salónele înca si acuma se potu deosebí. Dar în locu de vitejii de odinióra, acuma vulturii muntilor își gasescu scutu în ele. Si este bine asiá, este mângaios, càci astfelu memori'a vechilor locuitori nu s'a profanatu. Au n'au fostu si ei niste vulturi, vulturii vitegíei? Urmatorii lor cei mai vrednici dara sînt vulturii muntilor!

Dar din înaltímea luminei, éta-ne de odata josu în întunicu! Tunelu, tunelu! — esclamámu noi, si sosimu la primul tunelu, apoi la alu doile si la alu treile!

Lumin'a apare de nou. O alta panorama supriindietóre ni se înfatisiéza. O vale frumósa, încungiurata de déluri cu paduri; cá si fati'a unei copile frumóse, a carei frunte e încununa-ta de o girhlanda de flori.

Délurile închidu vederea. Unulu stâ chiar înainte nóstra. Ilu încungiurámu. Si éta éراسi o alta privelisce si mai frumósa. Apoi éراسi alt'a, a trei'a, a patr'a, si altele multe. Nu scimu în catráu sè privimu. Ochii ni se obesescu.

Tóte se schimba si nu se mai repetéza. Variatiunea e continua. Numai Crisulu se perde si se ivesce éراسi. Dênsulu e celu mai credinciosu sotiu de caletoria alu nostru.

Dar éta trecuramu si sosiramu la Ciucia. Sîntemu în Trasilvania. E la miédiadi. Trenulu se opresce.

Iosifu Vulcanu.

SECRETELE CASTELULUI.

— Romanu, de XAVIER de MONTÉPIN. —

(Urmare.)

Tiner'a féta nu facu nici o miscare de când fu culcata în patulu acest'a, schimbatu pentru ea într'unu culcusi de mórte. Ea para adormita; dar de pe paliditatea cá cér'a galbena a fetei sale, de pe cerculu mare si vênétu-violetu care încungiurá pleopele: i si se intindea pâna peste fatia, se vedea bine, cà ea a muritu . . .

Urmele unui surisu placutu se mai putea înca descoperi pe buzele ei. Dêns'a a încetatu sè traiésca, facédu unu visu dulce de fericire si amoru.

Marquisulu resuffá mai usioru. Totusi voi sè se convinga mai deplinu. Prinse una din mânilé Iuliei si se încercá a o desteptá. Nu reesi.

Intiepenirea cadaverica cuprinse de mai multe óre trupulu junei fete Bratiulu crá rece cà ghiati'a si nu se putea îndoi cà marmur'a.

Saint-Maixent aduná rosele ce umpleau patulu si acoperiau scândurile padimentului, sêrmancele flori, nevinovatele complice ale unei crime infame si lasie, între cele mai infame si lasie, si le aruncá afara pe ferésta.

Apoi esí din odai'a mica, cu fatia lina si cu sufletu liniscitu, càci de acuma înainte i para cu nepu-tintia, cà vr'o pedeca neprevéduta sè nimicésca successulu combinatiunii sale monstruóse.

Totusi o reflexiune i plesni prin minte si chiamá pe Simiona.

Aceea se urcá la elu. Dênsulu o conduse la patulu Iuliei, si i díse :

— Ea pare mai tinera decátu contess'a . . . Ajnta-i . . .

— Voiu ajutá, — response ea.

II.

Mórta si viua.

Ex-ghicitórea de norocu din strad'a Lanterue a promisú, cà va ajutá. Ea si-a tînutu vorb'a.

Se duse si culesc din padure niste ierburi, a caror însusire le cunoscea. Din sucurile acestor ierburi compuse unu felu de amestecatura curiósa, în care se vedeau tóte nuantiele întunecóse. Cu ajutorulu acelor coloru mîncatóre, cari petrundeau adâncu în pelea carnei mórte, fati'a Iuliei imbetráni în câte-va minute cu diece ani, si facu înca si mai mare asemenarea acelei fetei cu a contessei de Rahon.

Facédu acésta schimbare întunecósa, Simiona chiamá pe Marinetta si cu ajutorulu ei duse cadavru Iuliei pe patulu în care dormiá dam'a mare într'unu somnu atâtu de adâncu, încátu nu se desteptá nici atunce, când cele dóue femei o dusera în odai'a mica, în loculu fetei din poporu.

— S'a indeplinitu dara! — murmurá Simion'a privind la contess'a. Ceea ce este scrisu, remâne scrisu : *Mórta si viua!* Partea din urma o profetirii vine sè se îndeplinésca.

Nóptea trecu.

Lu reversatu de diori, Saint-Maixent si Lazaru se urcara pe calu. Marquisulu se duse la manastirea Chaise-Dieu, cà sè caute unu preotu. Servitorulu avea însarcinarea d'a aduce din satulu Charmont unu medicu si câti-va magistrati.

Toti se grabira a merge unde fure chiamati.

Preotulu ingenunchiá evlaviosu lînga patu; nu-i mai remase, decátu sè dica rugaciunea mortilor, de óra-ce ajutórele sântului serviciu erau târdiu.

Mediculu, unu bietu practicantu din provincia, pe care Lazaru — învetiatu de marquisulu — s'a grabitu a-lu instrui pe cale spre a-si formá o convingere, declará, cà persón'a ai carei cadavru i s'a infatisiatu, a muritu de ruptur'a unei umflaturi de vêná . . .

În fine magistratii, luminati de ajunsu prin

marturirile marquisului Saint-Maixent si ale marchizei d'Aubray de Chavigny, amândoi rude a repausatei, marturiri întarite de ale lui Lazaru si Marinetta, redactara unu actu de mórte perfectu în regula, în care nu s'a lasatu afara nici unulu din numele si tit-

tate si cu pompa mare sè redice corpulu, si sè-lu duca la manastire, unde îl asteptá o capela iluminata.

Mai multe sute de lumini se aprinsera în giurulu osemintelorú Iuliei Chadorant.

Mehemed-Ali.

lurile contesei Maria de Rahon.

Facându-se aceste formalități, se aduse unu cosciugu de lemn de stejaru; niste calugaritie, chiamate în adinsu, infasiurara mór'ta; cosciugulu se încheiá, si calugarii din Chaise-Dieu vinira cu soleni-

În diu'a urmatóre se tînù înmormântarea, cu pompa si solenitate nu mai putînu mari.

Timpulu lipsi spre a se fi pututu gatá o pétra morméntala.

Saint-Maixent porunci, cá acea pétra sè se asie-

die acolo câtu se va puté mai curéndu, si pân'atunce dadú ordinu sè se puna de-a supra morméntului o cruce de lemnu negru, pe care cu litere albe erau scrise urmatóarele cuvinte :

*Aice odihnesce
innalt'a si puternic'a dama
Maria-Armanda-Angelica de Rouillé
Contessa de Rahon
Rugati-ve pentru ea !*

Facéndu acésta din urma datoría, marquisulu lasà în mânile preotului o suma mare de bani, si se rentórise — urmatu de Lazaru — pe drumulu catra cas'a parasita.

Simiona îl asteptá în pragu.

— E bine? — o întrebà scoborindu-se.

— Vina si vedi, — response ex-ghicitórea aretându treptele si deschidiéndu usi'a odài mici, în care Iulia a muritu în mijloculu florilor.

Aceea care a fostu contess'a de Rahon nu mai dormiá de multu timpu. Siediéndu în patulu ei, si cu totulu liniscita, ea se jocá cá si unu copilu, acusi cu o împletitura a lungului seu peru, acusi cu o rosa vestedita, uitata acolo de marquisulu în sér'a trecuta.

În momentulu în care gentilomulu si mósi'a intrara în odaia, ea isi innaltià capulu si isi întórse fati'a catra ei.

Saint-Maixent tresari.

Privirea curiósa îndreptata a supra lui, erá mai cá înfricosiata prin total'a ei lipsa de espressioni. Nici unu simtieméntu de bucuria séu de mahnire, de nelinisece séu de rabdare, nu se reflectá în ochii ei mari si plini de eloquentia. Schintei'a ce vine din sufletu, nu mai straluciá în adânculu acelor pupile întunecóse.

Contess'a nu parú a recunósce pe cei ce vinira, si urmà a se jocá cu perulu seu si cu flórea-i vestedita.

— Intréba-o, — díse Simiona.

— Véra, — întrebà marquisulu, — n'ai placerea sè pornimu? caruti'a e renoita si asteptàm numai porunc'a dtale sè plecàm.

Dn'a Rahon nici capulu nu si-lu miscà.

— Cugeta-te, cá contele te astépta . . . — continuà Saint-Maixent; — timpulu trece! . . . órele sbóra! . . . De cumva vom mai întârdiá, multu iubitul meu veru va puté muri înainte de a-lu vedé . . .

Contess'a facú o miscare usióra, si fara sè rostésca unu cuvéntu, începú a ride cu hohotu.

Ros'a vestejita, ce-i serviá de jucaría, se desfacú între degetele sale.

Marquisulu se 'ntórse catra Simiona spre a o întrebá cu totulu încetu.

Ex-vrajitórea nu-i lasà timpu.

— Oh! vorbesce înainte ei, si vorbesce cu voce nalta, — i díse ea, — sêrman'a femeia te aude dóra, dar te potú assignurá, cá nu te întielege.

— E cu putintia? . . . E siguru? . . .

— Mi-se pare, cá te-ai pututu convinge în privinti'a acést'a. Cuvintele dtale n'au facutu sè tresara nici o córda a ânimei sale. Numele contelui Rahon n'a stêrnitu nici unu resunetu în cugetulu ei; va sè díca,

ea nu mai cugeta de felu . . . Pentru dên's'a lumea a încetatu d'a mai fi. Trecutul, prezentulu, tóte se confundu, tóte se nimicescu. Corpulu e viu, sufletulu e mortu . . .

— Prin urmare, contess'a e nebuna?

— Mai multu decâtu nebuna.

— Cum?

— Intunecimile nebunii câte odata se lumineza . . . Intr'ênsele mai potú inca sè se ivésca radie. Dar nici o lucóre, macaru si trecatóre, nu va mai luminá în giurulu acestui sufletu.

— Si câtu va durá starea acést'a?

— Totu-de-una.

— Cum ai pututu reesi cu acestu resultatu extraordinaru?

— Am versatu contessei Rahon o beutura, care paraliséza memori'a si ucide cugetarea.

— Esti sigura de beatur'a dtale? Cugeta, cá desteptarea spiritului, reinvierea amintirilor, negresitu aru fi perderea nóstra!

Simiona dadú din umere.

— Dormi în linisce, dle marquis! — response ea; — deciziunile destinului sânt fara apelu; contess'a e mórtá si viua; viua si mórtá va remané ea, pâna 'n diu'a când îngropatorii vor îngropá pe cea de dóue ori mórtá în morméntulu ei necunoscutu.

— Si când va sosi diu'a aceea?

— Numai Dumnedieu scie. Corpulu acestei femei e sântu pentru mine . . . Eu n'am atinsu decâtu inteliginti'a . . . Acuma lucrarea mea e finita . . . Eu te parasescu . . . Nu-mi porunci nimica mai multu, — nu te voi mai ascultá . . .

Marquisulu nu facú nici o încercare spre a retiné pe Simiona. I aruncá în mâna o punga plina de galbeni, pe care ea îl primí cu despretiu, si la despartire díse aceste cuvinte:

— Deie cerulu sè nu ne mai vedemu, dle marquis, cáci déca va fi sè ne mai întelnimu vr'odata fatia 'n fatia, aceea va fi înainte judecatorilor nostri! va fi înainte furcilor de la Clermont, séu la Paris în piati'a Grève!

— Pasere cobitóre, nu mi-i faci frica! — esclamá gentilomulu ridiéndu.

Dar acelu risu erá silitu, si marquisulu se rentórise în cas'a parasita, cu spiritulu absorbitu de unu presimtieméntu întunecosu.

În aceeași di, Marinetta, conformu poruncei lui Saint-Maixent, merse de cumperá într'unu satu aprópe de manastirea Chaise-Dieu unu costumu de tieranca pentru tali'a dómnei Rahon.

Contess'a fu imbracata în acelu costumu, ceea ce nu parea a-i causá nici o mirare. Hainele ei de femeia din lumea innalta se arsera. Capi se prinsera la trasura. Saint-Maixent încuiá cas'a parasita, aruncá chei'a în apa, si persónele nóstre continuara catra Paris caletori'a lor întrerupta în timpu de trei zile.

Capi odihniti isi recapetara puterile; statiunile urmau un'a dupa alt'a si dílele treceau fara sè produca întemplantarea cea mai mica, ce ar meritá sè cuprinda locu pe paginele aceste.

Contess'a erá blânda si fórté ascultatóre. Ea se supunea cá unu copilu vointielor marquisului si ale frumósei Olimpia; dar acele vointie se esprimau într'unu modu materialu, de óra-ce cuvintele nu mai aveau pentru ea nici unu întielesu. Fati'a ei nepasatóre semená cu o masca de céra, fórté curata, dar fara es-

pressiune si fara viétia. Ochii ei, necontenitu în miscare, priviau totu si pareau a nu vedé nimicu.

Ea acusi remânea tacuta óre întregi, acusi începea a vorbí cu iutiéla mare, repetându de sute de ori niste frase fara întielesu, în cari erá cu neputintia d'a gasi cea mai departata amintire din trecutu.

Nici odata ea nu rosti numele lui Aunibal, nici a altuia din acelora, între cari a traitu. Simiona a disu bine, cà totulu s'a finitu!

Intr'o séra, într'unu satu, la pórt'a unei ospetării, în momentul în care caletorii nostri se scoborira din trasura, unu tauru fugitu din grajdu — devenindu furiosu — sari spre contess'a, scuturându-si córnel amenintiatóre si scotiédu mugete surde.

Dn'a Rahon, nemiscata, cu ochii ficsati spre elu, cu buzele aprópe suridiédu, nu facu nici o miscare spre a scapá de acestu atacu de mórté. Nici unu muschiu alu fetiei sale nu tresari.

Ea erá perduta, de cumva plugarii, cu pericolulu vietii lor, n'aru fi saritu între ea si taurulu. Ea nu întielese pericolulu. Ea nu întielese mántuirea.

III.

In cas'a nebanilor.

La optu dile dupa ce a parasitu cas'a izolata, trasur'a în care se aflá contess'a Rahon si frumós'a Olimpia sosi la Paris, si luá drumulu bulevardulu spitalului si se oprí inaintea unei zidiri mari, pe a carei frunte nalta si întunecósá, de si avea o privelisce monumentalá, infatísia unu ce morosu.

Acelu asiedieméntu a datu numele seu bulevardului.

De-a supra portii mari, totu-de-una inchisa, se puteau cetí doue cuvinte, gravate afundu în granitu: „Spitalu generalu.“

Poporulu din Paris i dícea „la Salpêtriére“, si acestu nume i-a si remasu.

Saint-Maixent dadu calulu seu unui omu sè-lu tina, si merse catra usi'a mica, ce avea o ferestutia, si erá aplicata în pórt'a cea mare.

Redicá ciocanulu celu mare si-lu lasá sè cada. O fatia se ivi în grathí'a ferestei, si pazitorulu — vediédu o persóna cu buna infatísiare, îmbracata simplu si totusi elegantu, — grabi a deschide usi'ti'a si întrebá într'unu tonu plinu de respectu:

— Ce poftesci, dle?

— Vreu sè vorbescu cu dlu directoru, — respunse Saint-Maixent.

Pazitorulu isi scarpená capulu, pareu cam zapa-citu si remase mutu.

— A casa-i dlu directoru în momentul acest'a? — continuá marquisulu.

— Da, dle. Dênsulu e a casa.

— Asiá dara, te rogu sè me întroduci la elu!

— Nu e cu putintia.

— Pentru ce?

— Pentru cà dlu directoru e la mésa, si când dênsulu e la mésa, nu se scóla pentru nimene.

— Dar te assignuru, cà pentru mine se va scólá. Spune-i, cà marquisulu de Grancey, gentilomu din Pitou, bunu prietinu alu dlui Colbert, cere o convorbire grabnica într'o afacere importanta si care nu se póte amáná.

Si, de óra-ce pazitorulu pareu înca nehotaritu,

Saint-Maixent continuá, aruncându-i doi luisdori în mâna:

— Du-te iute, prietine, si primesce acésta bagatela, spre a bé în sânetatea mea!

— Cine ar fi pututu resistá unui motivu atâtu de convingatoru?

Nici pazitorulu nu se mai încercá sè faca acés-t'a. Elu întroduse pe marquisulu într'o mare sala de asteptare cu grathíá, în care se aflau câte-va scaune, si i díse:

— Fii cu rabdare, dle, fugu si revinu acusi.

Saint-Maixent, — cu întieptiunea ce totu-de-una pastrá, — isi dadu numele unui gentilomu din casa mare, care nu parasiá nici odata mosiile sale, si pe care Colbert, puterniculu ministru, ílu onorá în a-deveru cu o stima cu totulu extraordinara.

Elu se putea remasi în ori ce, cà directorulu de la Salpêtriére nu cunoscea de felu pe acelu gentilomu.

Pazitorulu se rentórsa, cu fatia umilita si cu surisu pe buze.

— De cumva dlu marquis va binevoí a-mi urmá, — díse elu, — dlu directoru va avé onóre a-lu primí numai decátu.

Directorulu erá unu omu grosu, cam de 60 ani, cu fizionómia burgesa si nitielu chiar tieranésca, fórte înamoratatu de ocupatiunea sa, séu celu putínu de veniturile multe ce-i aducea, petrunsu de respectu pentru nobletia, de stima pentru putere si cuprinsu de bucuría, cugetându, cà unu gentilomu, prietinu intimu alu lui Colbert, putea sè aiba trebuintia de elu.

Elu primí pe Saint-Maixent pe trépt'a cea mai innalta, si ílu întroduse în apartamentulu seu, facédu la fia-care pasiu unu complimentu si confundându-se în scuse fórte umilite pentru neghióbí'a pazitorului, care si-a iertatu a face cá dlu marquis sè astepte.

Saint-Maixent íl lasá sè vorbésca, primí scusele lui cu bunavointia, se lungi într'unu fotelu si binevoí a suride.

— Trebuie óre sè spunu, — díse apoi directorulu, — cà stau cu totulu gata la ordinile dlui marquis? Déca stéu'a mea buna ími va permite sè fflu folositoru séu celu putínu placutu dlui marquis, voiú fi negresítu celu mai fericitu omu pe paméntu.

— Stéu'a buna a dtale íti permite acést'a, scumpulu meu directoru.

— Asiá dara asteptu cu nerabdare, cà dlu marquis sè binevoíesca a se esplicá, cà sè potu avé câtu mai de graba bucurí'a de-ai fi pututu serví.

— Lucrulu e din cele mai simple si nu-ti va face nici o ostenéla.

— Cu atâtu mai reu pentru mine. Voiú avé mai putíne merite.

— Eu íti aducu o bolnava.

— Va fi bine primita. Este ea înca tinera?

— E o femeia cam de trei-dieci de ani . . .

— Care e genulu nebungéi sale?

— O nebungá bizara si complicata. Íti voiú esplicá acést'a câtu voiú puté de bine; dar trebuie sè-ti spunu din capulu locului, cà dn'a marquisa de Grancey si eu ne interessámu multu de acésta sêrmana fíntia. Ea s'a nascutu pe mosiile nóstre, este neatacátóre si blânda, si amu facutu însedar totu ce a atêrnatu de la noi, spre o aduce în ori. Spre nenorocirea ei, Dumnedieu a creatu-o frumósá si dístinsa. A pri-

mitu óresi-care crescere. Unu gentilomu i-a facutu curte, i-a promisú casatoria, a sedusu-o, si o-a parasitu. Amórulu se uní atunce cu o vanitate eccessiva, spre a o face sè-si pérda mintile. In starea acést'a a ei, ísi facú ideí'a ficsa, cà ea a fostu o dama mare, si ísi dadù rëndu pe rëndu numele si titlurile primelor familie din Francia, precum poti gândí, unu lucru fórte neplacutu acest'a pentru acele familie.

— Ah! credu dieu! — esclamá directorulu cu convingere. Va sè díca, acést'a nu s'a mai pututu suferí! erá unu scandalu, unu adeveratu scandalu!

— Acést'a a fostu numai prim'a parte a bólei sale de minte, — reluá Saint-Maixent. Genulu ei de nebunía de atunce s'a schimbatu, séu mai bine a díce, dèns'a nu mai e nebuna, ei idiota. Sêrman'a fíntia pare a nu mai vedé, a nu mai audí. Nu respunde la nici o întrebare. Septemâni întregi nu vorbesce nimica; apoi acestei taceri urma unu cursu de cuvinte fara nici o legatura, cà acele ce îngâna unu copíln într'o limba curiósá, dins'a scíe de-a rostulu câte-va frase, dar pe cari nu le întielege.

— Curiosu, fórte curiosu! — murmurá directorulu, — dar nu fara exemplu. La unu timpu a nume, prim'a nebunía va revení, numai déca cumva idiotismulu nu va ajunge din ce în ce mai completu. Binevoí-va dlu marquis a me iertá sè facu niste însemnâri?

— De siguru.

— Numele acestei interesante nebune?

— Ioana Saulnier! . . . — respunse Saint-Maixent fara siovaire.

— Etatea ei? Mi-se pare, cà dlu marquis mi-a dísu trei-dieci de ani.

— Da.

— Cátu timpu este de când desordinile intelectuale s'a ivitu ântâia óra?

— Cam trei ani.

— Am onóre d'a multiamí dlui marquis. Scíu totu ce aveam trebuítia sè scíu. Ah! înca o întrebare: Noi avem aice nebuni de dóue categoríi, unii sânt primiti în cínste, séu închisi prin mesuri administrative, ei sânt întretinuti pe spesele statului; ceialalti, a caror familia se bucura de óre-care stare, platescu la cass'a spítalului generalu o suma de trei sute livre pe anu. E de prisosu sè adaugu, cà acesti din urma sânt tratati cu îngrigiri cu totulu deosebite. In care din aceste dóue categoríi sè primímu pe protegiat'a dlui marquis?

— Dle directoru, — respunse Saint-Maixent scotiéndu din pusunaru o punga de galbeni, — protegiat'a mea va platí nu trei sute de livre, ci siese sute; si éta punu în mân'a dtale diece mí de livre, tacs'a înainte pe diece ani.

— Ah! dlu marquis e generosu! Voiu avé onóre a-ti dá o adeverintia de primire . . .

— Dta glumesci! — esclamá Saint-Maixent. Intre ómeni cá noi o adeverintia! Ce gândesci? Bani sânt în manile dtale, ast'a ajunge, sè nu mai vorbimu de adeverintia.

— Cum va voí dlu marquis.

— Te rogu acuma, sè mergemu si sè aducemu pe sêrman'a Ioana, pe care am lasatu-o în trasur'a mea pe bulevardulu spítalului, în societatea dnei marquise si a unei cameriere. Dar mai ântâiu, scumpulu meu directoru, ierta-me sè-ti adresezu dóue mici re-

comandatiuni, pe cari te voiu rugá a le împartasí supusilor dtale.

— Promitu înainte dlui marquis, cà ei se vor acomodá poruncilor dtale.

— Prim'a este, d'a veghiá cu grígea cea mai mare, cà nu cumva biét'a nebuna sè póta fugí; a dóu'a, d'a nu lasá pe nimene, sub nici unu pretestu, sè póta vorbí cu ea.

Directorulu suridea.

— Ah! dlu marquis póte sè fía liniscitu în asta privintia, — esclamá elu. Spre a puté vorbí cu vr'unulu din bolnavii nostri, se cere o iertare subscrisa de mine, acésta e o regula fara esceptiune. Deci, de cumva mi se va cere acésta iertare, voiú avé cea mai mare gríge d'a o refusá. Incátu privesce fug'a, aceea nu este cu putintia. Din Salpêtrière nu se póte fugí. Avemu aice ziduri bune, încuiátore bune, odâi bune, si — ceea ce e mai multu — avemu pazitori a caror veghiare e fara oboséla. De cumva dlu marquis ar binevoí sè-mi faca onórea d'a visitá cu mine feluritele împartiri ale spítalului generalu, s'ar puté convinge, cà de nimica nu se póte teme, si cà nebunii cari ne sânt încredintati nu iesu de la noi decátu vindecati séu morti.

Saint-Maixent declará, cà este asiguratu în modulu celu mai perfectu, si — dimpreuna cu directorulu — se scobóri s'aduca pe pretins'a Ioana Saulnier.

Pe cale acestu din urma íntelni doi servitori si le facú unu semnu.

Servitorii i urmara.

Ei sosira la trasura.

Directorulu grabí sè salute cu respectu pe frumós'a Olimpia, pe care o credea marquisa de Grancey; apoi aretându pe dn'a Rahon:

— Credu, cà ast'a e, — díse elu, — protegiat'a dlui marquis?

— Nu te însieli, — respunse Saint-Maixent.

— Figura cu totulu interessanta, si mai cà distinsa. In adeveru, e mare nenorocire, cà o fíntia atátu de frumósá se afla în starea acést'a. Spre nenorocire, nebuni'a este o bóla asiá dicéndu fara lécu.

Pâna când directorulu însirá o multíme de complimente comune din compatímire, marquisulu intinse mân'a contesei spre a-i ajutá sè se scobóre din trasura. Ea se supunea cu nesímítire, precum facea totu-de-una.

Pazitorii o prinsera de mâni si o condusera, fara cà ea sè faca cea mai mica resistintia, catra pórt'a mica, de a supra careia s'ar fi pututu gravá faimosulu versu alu lui Dante:

Voi ce intrati, lasati aice tóta speranti'u!

Si portiti'a se închise dupa ei.

Atunce directorulu ísi luá remasu bunu, si dupa mai multe sarutári de mâna, încheiá prin aceste cuvinte:

— Cutezu a sperá, cà dlu marquis, apretiuindu zelulu meu, va bine voí a me recomandá dlui Colbert, ilustrulu amicu alu dsale . . .

— Nu voiú lipsí, — respunse Saint-Maixent.

IV.

Mormântulu viu.

Directorulu pe care l'amu vediutu întielegându-se cu Saint-Maixent atâtu de bine, de buna sêma nu erá unu omu crudu, nici reu.

Dar elu avea dreptu principiulu d'a încassá în modu regulatu veniturile diregatoriei sale, a conversá multu în fia-care di cu bucatarulu seu, càci lacom'á erá defectulu seu micu; ér încátu pentru celelalte se lasá orbesce în voi'a medicilor si a pazitorilor, fiindu deplinu convinsu cà nici unii nu abuséza de dusiurile cu ghiatia, de sbiciulu cu siepte plese, de hainele de sila si de închisori.

— E lucrulu lor sê ingrêsa si sê coréga pe nebuni, — îsi dicea elu. Acesti medici cu renume si acesti pazitori de omenia se pricepu mai bine decâtu mine. La draci! asiu fi unu prostu si jumetate, pretindîndu a-i conduce câtu de putînu. Fia-care la loculu seu.

Acésta convingere i linisci ânim'a si i puse consciint'á la repausu.

Si sistemulu sbiciului, alu dusiurilor si alu închisorilor erá în vigóre.

Nici o descriere n'ar fi în stare a dá o ideia esacta despre acele hídóse suterane, în cari nici aerulu, nici sórele nu petrundea în veci; niste morminte mai umede, mai întunecoase, mai înguste decâtu acele în cari se închidu condamnatii la móрте.

Astadi niste odâi placute înlocuiescu acele închisori infame; Dumnedieu si umanitatea sê fia binecuvântate!

Resultatulu de capetania si celu mai neîncungiurabilu alu sistemii vechi si urite de care vorbiramu, erá, cà facea sê se nasca ure neîmpacate între nebunii de la Salpêtrière si între diregatorii cari traiau nencetatu cu ei.

Acestia se purtau cu nebunii cá cu niste inimici. Ei nu-si retîneau nici gróz'a nici spaim'a ce inspirau.

Nebunii, la rëndulu lor, tremurau înaintea persecutorilor lor, cari nu le vorbiau decâtu cu înjuraturi pe buze si cu sbiciulu în mâna.

Fric'a si durerea i facea sê se tórêsa; dar cu acelu instinctu cu totulu de animalu, ce remâne chiar si dupa perderea inteligintiei umane, ei visau resbunári urite, si când se infâtisíá vr'unu privilegiu de resbunare, profitau de ea cu o curiósá presintia de spiritu si continuau cu o inversiunare înfricosiata realizarea acelei resbunári.

Nu erá raru d'a vedé la Salpêtrière versându-se sângele cutarui pazitoru.

Trebue sê adaugemu, cà acei nebuni, cari se bucurau si de momente lucide între accesesele lor, atunce îsi îndreptau tóta nisuint'á cá sê póta scapá, si spre a puté realisá acea dorintia, ei faceau niste planuri mai totu-de-una nepracticabile, ce nici odata nu reesieau, cari înse totusi erau bine compuse.

Dar într'o di dóue nebune furióse omorira cu papucii o pazitóre numita Jacqueline Huber, si reesira sê scape. Abiá trecura câte-va óre, si ele fure prinse; dar în nebun'á lor selbatica, facura mai multe victime în timpulu petrecutu afara de spitalulu generalu.

Se întielege, cà acést'a întêmplare înfricosiata preocupá atentiunea publica.

În diu'a urmatóre locotentulu de politia chia-má înaintea sa pe directorulu de la Salpêtrière. I facú cele mai grele imputári, cà n'a sciutu sê oprêsa o asemenea catastrofa, si îlu amenintia cu destituire si cu Bastilla, în casulu de cumva unu atare faptu s'ar mai rennoi.

În urmarea acestei dogene, primul lucru alu directorului fu, cà în loculu pazitórelor sê puna pazitori.

Deci îndata-ce esi de la locotentulu de politia, merse dreptu la Bicêtre si rugá pe colegulu seu, directorulu acestui asilu fórte mare, sê-i vina întru ajutoru, punându-i la dispositiune o brigada din pazitorii sei cei mai isteti.

Acésta cerere fu întimpinata favorabilu, si inca în diu'a urmatóre niste adevérati erculi, îndatinati a sustiné lupt'a cu nebunii cei mai periculosi si a-i readuce la ascultare, mersera sê cuprinda loculu femeilor în tóte serviciile de la Salpêtrière, si primira porunc'a d'a tratá cu taria dar cu minte, cu alte vorbe, a merge pâna la marginile din urma ale rigórei si ale brutalitatii.

Aceste ne esplica de ajunsu surisulu de încedere, ivitu pe buzele directorului, când spunea lui Saint-Maixent, cà nu este cu putintia d'a scapá din Salpêtrière.

Lazaru dadu sbiciu cailor.

Marquisulu se urcá de nou în siea.

Directorulu mai salutá inca odata trasur'a si calulu lui Saint-Maixent, si deschise usit'á, apoi întrá.

Intr'o sala, ce serviá de cancelaria si de convorbitoru, elu gasi pe contess'a de Rahon, între cei doi pazitori ai sei; mediculu de serviciu tocmai sosi.

— Buna diua, scumpe directoru, — i díse acestu din urma ridiéndu, — iti facu multe complimente la nou'a penzionera a dtale. În adevéru, e o copila frumósá.

— Si pré interessanta, — respunse omulu grosu, — este în deosebi recomandata de o persóna importanta, de marquisulu Grancey, gentilomu de Poitou, frate de cruce alu dlui Colbert.

— Ah! drace!

— Asiá cum o vedi, biét'a fintia platesce la vishier'á spitalului generalu siese sute de livre pe anu. Doctore, ti-o recomandú.

— N'am nimica de facutu. Ea este idiota.

— În clipit'a acést'a, dar mai târdiu se va puté schimbá. Când dèns'a nu e decâtu nebuna, se crede nascuta din o casa înnalta si isi intipuesce cà se tîne de familiile cele mai renumite ale regatului. Se pare, cà a fostu amant'a cutarui gentilomu, care i-a promis a o luá de socia. Ea a avutu noivitatea d'a crede acést'a, si si-a perdutu mintile.

— Nebunía de fala si de amoru însielatu. Nimica nu e mai comunu, si nimica nu e mai usioru de vindecatu . . . mai alesu la femei.

— De directoru, — întrebá notarulu, — ce nume sê înscriú în registru?

— Scrie Ioanna Saulnier, de trei-dieci de ani, din Poitou, adusa de marquisulu Grancey; cu plata de siese sute de livre pe anu.

(Va urmá.)

S A L O N U.

Calindarul septemanei.

Dumin.	20	2	E. 27 d. R. 7 Luca, c. p. Grig.
Luni	21	3	Intr. în bis. a Maicii Domnului.
Marti	22	4	s. ap. Filimon, s. m. Cecilia.
Mercuri	23	5	ss. pp. Amfilochiu, Grigoriu.
Joi	24	6	s. p. Clement, s. st. m. Petru.
Vineri	25	7	ss. m. mm. Ecaterina, Mercuriu.
Samb.	26	8	cc. pp. Alipiu, Nicon, Stilian.

CRONIC'A RESBOIULUI.

Mehemed Ali.

— Portretulu pe pag. 557. —

Noroculu resboiului s'a întorsu. Rusii si-au adusu ajutore numerose de a casa. In Azia ei au nimicitu mai cu totul ostea turcesca; in Europa, cu ajutorulu român, împresurara Plevna. Catastrofa nu pôte sê întârdie multu.

Ori câtu de mari aru fi înse rezultatele câstigate de Rusi în Azia, sôrtea resboiului se va decide în Europa si înca dora la Plevna. Éta caus'a, pentru care ambele parti isi punu tóta silinti'a spre a putê esê bine aice.

Si în privinti'a acést'a, toti ómenii seriosi sânt de parerea, cã Rusii potu avê sperantia mai mare. Sôrtea lui Osman pasia, care de cincî luni cu atât'a eroismu se apera în siantiurile improvisate de elu, a devinitu critica, cãci lini'a russo-româna ce îlu împressóra, din dî in dî se face mai puternica.

Asiá dara guvernulu turcescu a trebuitu sê îngrigésca d'a compune o armata noua, care din afara sê vina în ajutorulu lui Osman si respectivu sê faca posibila o eventuala esire a acestuia.

La începutu Sevket pasia avù însarcinarea acést'a; dupa ce înse se adeveri, cã dânsulu nu e capabilu decãtu numai sê espedeze niste telegrame mincinose, — si dupa ce se constatã, cã generalulu Gurko l'a respinsu cu totul, si astfelu a taiatu tóta comunicatiunea turcilor cu Plevna: guvernulu turcescu însarcinã cu misiunea acést'a pe Mehemed Ali pasia, éra Sevket pasia se bolnavi si se rentorse la Constantinopole.

Acuma dara tôte sperantiele turcilor sânt concentrate în Mehemed Ali. Elu este în momentele aceste omulu mãntuintiei lor.

Ocaziunea e dara potrivita, spre a publicã în nr. presinte portretulu acestui barbatu.

Mehemed Ali pasia, de si cu nume turcescu, de origine nu este turcu. Elu se trage din o familia franceza, care se numiã Detroit, si care în urma se asiediã în Berlin, unde se nascu si „Carol“, adeca actualulu „Mehemed Ali pasia.“ Carol neputându sê traiésca bine cu muma-sa vitrega, fugi la Hamburg si se faci marinaru; dar si acolo fiindu tratatu duru, scapã la Constantinopole, unde întrã în scól'a militara, si — protegiatu de ministrulu Ali pasia — întrã în armata cu numele „Mehemed Ali“, si înaintã repede. Dânsulu numai acuma e de 46—48 ani.

La începutulu resboiului de acuma Mehemed Ali luptã în contra montenegrinilor, dar fara succesu; mai apoi, destituindu-se Abdul Kerim, elu fu numitu generalissimu; înse nu peste multu si elu o pati asiá, si fu înlocuitu prin Suleiman pasia. Dar nu remase multu timpu în disponibilitate, ei fu însarcinatu cu misiunea despre care vorbiramu.

Mehemed Ali a si sositu la Sofia, unde forméza o armata noua. Nu este óre târdiu? Se va vedé acusi.

Raniti români.

Dn'a Ludovica Borgovanu n. Antonu din Gherla a adressatu catre damele române din giurulu acel'a unu apelu caldurosu pentru ajutorarea ostasilor români raniti.

Resultatulu a fostu urmatórele contribuiuri:

DD. Maria Lipecky maritata Bercianu, 3 fl., Ludovica Borgovanu n. Antonu 3 fl., N. N. 2 fl., Ana Alutanu, preotésa în Dengelégu, 1 fl., Maria Boeriu n. Zottich învetiatorésa în Gherla 1 fl., dsiór'a Susana Veresiu din Dengelégu 1 fl., dsiór'a Nina Onciu din Gherla 1 fl. Totu din Gherla: dsiór'a Emilia Hochmahl 30 cr., dsiór'a Iuliana Moldovanu 30 cr., dsiór'a Teresia Popu 10 cr., dsiór'a Maria Ardeleanu 10 cr.; Raveca Floreanu mar. Linter 20 cr., Raveca Bocotanu 20 cr., Susana Cupsia 6 cr., dsiór'a Maria Lesianu 10 cr., Lina Pinteã 50 cr., Coltia Maria 40 cr., dsiór'a Maria Moldovanu 20 cr., Nicolau Sima 10 cr., Stanislau Muhaj 10 cr., Marianu Gregoriu 20 cr., Gregoriu Baldi orologeru 50 cr., Anisca Olariu 10 cr., Iuliana Ciciri 5 cr., Florica Hosu 16 cr., Maria Popu 10 cr., Moldovanu Gregoriu cogiocariu 25 cr., Parasca Campeanu 10 cr., Ana Veresiu 40 cr., Christina Morariu 10 cr., N. N. 20 cr., Ioanu Sandoru 10 cr., Ana Biliga 5 cr., Iuliana Török 5 cr., Catalina Estergár 10 cr., Unu Christiano 20 cr., Stefanu Pojárú 8 cr., Georgiu Merza 10 cr., Raveca Popu 10 cr., Alesandru Cass'a ciobotariu 50 cr., Ioanu Dolianu 50 cr., Ana Stix 30 cr., Iacobu Bolia 10 cr.

Din clerulu tineru de la seminariulu român din Gherla au contribuitu: Unu Selagianu 1 fl. I. F. Negrutiu 1 fl. Petru Popu 1 fl. Andreiu Centea 20 cr. Petru Birlea 50 cr. Ioane Olteanu 50 cr. Vasiliu Neamtiu 40 cr. Ales. Cherestiesiu 50 cr. Aug. Budu 20 cr. T. Margineanu 20 cr. Cherebetiu 20 cr. Simeonu 10 cr. Gabriel B. 10 cr. Unu districténu 20 cr. Ioanu 10 cr. Unu Erianu 30 cr. Gabriel 10 cr. Unu Visieuanu 20 cr. Unu altulu 30 cr. Huzmezanu 20 cr. Ioanu Chrestineanu 20 cr. Ioanu Vladu 20 cr. Necasitulu 10 cr. A. Olteanu 10 cr. Ioanu Barbulu 40 cr. Anachidimu Candale 20 cr. Mihailu 20 cr. Lupanu 10 cr. Dragomiru 10 cr. Ioane D. Neamtiu 12 cr. Iosifu Nemesiu 10 cr. N. B. 10 cr. Iuliu Branu 30 cr. Nicolau Avramu 10 cr. Paulu Chita 10 cr. Vasiliu Dredeanu 20 cr. Andreiu Popu 10 cr. Hieronimu Slavóca 10 cr. Eub. 10 cr. Si eu 30 cr. Const. Iuga 20 cr. Fucecu 10 cr. I. Paulu 20 cr.

Andreiu Antonu, archd. Gherlei 1 fl. Nicolau F. Negrutiu 1 # si 1 leu.

Sum'a totala 30 fl. 32 cr. v. a., 1 # si 1 leu în natura, care se espedeza cu datulu de astadi dlui Diamandi Manole în Brasiovu, spre a o înaintá la loculu destinatu.

Gherla 21 nov. 1877.

Colectanta : *Ludovica Borgovanu n. Antonu.*

Si în Maramuresiu s'a facutu o colecta în folosulu ranitilor români. Resultatulu a fostu 4 fl. 47 cr.

Resboiulu.

Imperatulu Vilelmu — conformu unei depesie din Berlin — a felicitatu pe principele Carol pentru tinut'a buna a armatei române create de elu, si totuodata si-a esprimat speranti'a, cá independinti'a României se va radiemá pe temeuri tari.

Imperatulu Alessandru a daruitu principelui Carol cele doue monitoare turcesci ocupate de Rusi la Nicopoli; monitoarele se vor predá Românilor dupa încheierea resboiului.

Zon'a ocupata de trupele române la Plevna forméza o linia întinsa si neinterupta, care începe de la Grivitia si urméza fara solutiune de continuitate peste Vid, pâna la Dolny-Etropol. Arip'a stânga, spriginindu-se pe trupele imperiale ale corpului alu IX-lea (Krüdener), este formata de diviziunea 2-a sub comand'a colonelului Cerchez, care ocupa totu d'odata transieurile si paralelele române în fati'a întaririlor inamice. Apoi imediatu lângá diviziunea 2-a începu bivacurile diviziunii a 3-a, comandata de colonelulu George Angelescu, cari se întindu înaintea Verbitiei si în fati'a positiunilor inamice de la Bucova, avându asemenea trupele sale detasiate pentru ocuparea retransiamentelor si a lucrârilor române de întariri. Prelungirea acestei linii o forméza brigad'a Sachelarie, care ocupa redutele, sagetele si lunetele române în fati'a Opanezului, avându si trupe în reserva spre a se aruncá pe punctele cari aru fi atacate. Apoi vine brigad'a de cavaleria Rosnovanu, care mantine legatur'a între trupele române de pe malulu dreptu si stângu alu Vidului si se tine în contactu cu diviziunea 4-a peste Vid, sub comand'a generalului Racovitia, compusa din brigad'a Cantilli, brigad'a Boraneseu, brigad'a de calarasi Formac si brigad'a de rosiori Cretienu, si cari trupe, la rândulu lor, se léga de diviziunea imperiala de grenadierii a generalului Danilov. De aci apoi începu trupele imperiale, cari continua cerculu împrejurulu Plevnei, garda, infanteria si cavaleria, trupele generalului Skobelev si Zadow, si se împreuna cu corpulu alu IX-lea, (Krüdener) care este pe arip'a stânga a Românilor. Tóte aceste trupe române, cari sânt dispuse împreuna unele lângá altele pe o linia neinterupta, sânt sub comand'a directa a comandantulu armatei române, generalulu Cernat, si sub înalt'a comanda si directiune a comandantulu-siefu alu întregii armate ruseromâne înaintea Plevnei, Domnitorulu Carol.

Ciud'a lui Osman pasia de Români. Dilele trecute s'a respânditu scirea prin diuare, cá Osman pasia ar fi tramisuu unu parlamentarulu la marele duce Nicolae, comunicându-i, cá voiesce se capituleze si se predeie, dar cu conditiunea, cá armatele române se retraga; ori carui generalulu ruseru se va supune, nu-

mai comandantulu actualu de la Plevna, adeca numai principelui Carol nu. La din contra este decisu a luptá pâna la cea de pe urma picatura de sânge. Corespundintele de pe câmpulu de resboiu alu „Pressei“ din Bucuresci asemenea ia notitia de acésta, si dice : „Se crede în generalu, cá de va fi esacta acésta propunere, marele duce Nicolae nu va consimti cu nici unu pretiu la o conditiune, ce tinde a satisface truff'a musulmana. Soldatii români tinu multu, cá Osman pasia se-si depue sabi'a în mânilor Domnitorulu lor.“

Perderile rusilor pâna la 21 nov. au ajunsu la numerulu de 71,705 ómeni. A turcilor nu se scie.

Rusii nu vor luá Besarabia. Diuarele au publicatu septemânile trecute o depesia din Berlin, prin care se anunciá, cá dupa încheierea resboiului actualu Rusii'a va luá érași de la Români'a partea aceea a Besarabiei, care prin tratatulu de la Paris s'a taiatu de la Rusii'a si s'a reanectatu catra Români'a. Acésta scire a produsu mare agitatieune în Români'a. Acuma inse o depesia din St. Petersburg desmintiesce acésta scire, si dice cá Rusii'a n'are de felu intentiunea d'a reluá Besarabi'a.

Sciri noue de pe câmpulu luptei.

Lupt'a de la Rahova a produsu lauri noi rosiorilor, cáci — conformu unei depesie a „Românului“ — ei au fostu cei d'ântâiu, cari au ocupatu o reduta, sub comand'a maiorulu Rasti. Generalulu Lupu, cu statulu seu maioru, cu trupe de linia si cu dorobanti, trecu în acelasi timpu Dunarea de la Bechetu. „Monitorulu“ oficialu spune privitoru la acésta lupta, cá dupa assaltele repetite turcii au evacuatu Rahova, convinsi cá le va fi cu neputintia de a se mantine într' éns'a. În nóptea de 7/19 spre 8/20 nov. ei au facutu o încercare desperata pentru a-si face drumulu pe podulu de la Ogost. Tóte atacurile lor a fostu zedarnice, grația opunerii eroice a unui batalionu din 1-ulu regimentu de dorobanti, sustinutu de cavaleria si artileria, ceea ce i-a facutu se renuncie a-si face drumulu pe podu. Dupa ce au suferitu perderi considerabile, turcii au profitatu de o cétia désa pentru a trece *pericululu cu piciorulu* si au fugitu în directiunea Lom-Palancei. O bateria de artileria calarétia, alu doile regimentu de rosiori si unu despartiamentu de cavaleria ruserca i-au urmaritu, turcii isi parasira bagagele si 150 de care cu munitiuni. Mai multi turci s'au prinsu. Acum orasiulu Rahova si positiunile cari o domina, sânt cu desevêrsire ocupate de trupele române. Drapelulu românu, dice „Românulu“, pentru a dóu'a óra de la Mihaiu Vitezulu, felfaia pe zidurile Rahovei. Perderile Românilor în acésta lupta au fostu 360 morti si raniti; printre acesti din urma se afla si maiorulu Mateescu, ranitu în fruntea batalionulu seu, locot. colonelu Maldarescu; maiorii Ene si Giurescu sânt morti. Tóte trupele sânt acum sub comand'a generalulu Lupu.

Cufundarea monitorulu turcescu, amintita si de noi în nr. trecut, se descrie astfelu de catra unu corespundinte alu „Pressei“ din Bucuresci : Colonelulu Gorjan, care este bine cunoscutu tuturor prin curagiulu si perseveranti'a sa, prin repetitele recunósceri ce a facutu, a reesitu cá se védia din insul'a Canapa, acelu monitoru ce se gasesce acum în fundulu

Dunarii. Monitorulu se află ascunsu dupa o insula turcésca a nume Ciftele. In urm'a acestei descoperiri, si cá sè póta observá mai bine miscárile monitorului, colonelulu Gorjan construi, chiar pe locul de unde zarise monitorulu, unu observatoru, unde venia adesea oficiari superiori de la Calafat, cá sè privésca vasulu turcescu, fara d'a fi espusi cá sè fia vediuti séu atinsi de proiectilele inimicului. In fine, în diu'a de 7/19 nov. colonelulu Gorjan, cunoscéndu pré bine distanti'a dintre bateri'a morthierelor române si între acelu monitoru, precum asemenea si directiunea dintre dênsele, a inlesnitu majorului Dimitrescu Maicanu, mijloculu d'a dirige cu precizie proiectilele spre monitoru, si la alu 80-le focu, elu fu lovitu în marginea prorei. Dupa o jumetate de óra numai, vasulu erá cufundatu pâna la punte. Insul'a Canapa va avé si dên's'a unu locu însemnatu în istori'a acestui resboiu. Turcii au atacatu adese ori cu mari fortie, si armat'a româna s'a distinsu aice prin eroic'a ei apărare. Unu vasu, precum se scie, a fostu înamolitu în nisipu totu aice, si scapatu de sub foculu turcescu prin curagiulu locotenentulu Angelescu. Cufundarea monitorului turcescu, a careia gloria apartine colonelului Gorjan si maiorului Maican, constituie alu treile faptu importantu petrecutu în acésta localitate.

Te-Deum pentru luarea Rahovei. La Bogota, cvarthiarulu generalu alu marelui duce Nicolae, s'a tinutu în 10/22 nov. Te-Deum pentru luarea Rahovei. Dupa missa a urmatu unu dejunu, la care marele duce Nicolae a disu unu toastu pentru principele Carol si pentru armat'a româna, care se lupta cu atât'a bravura.

Principele Carol a datu la 10/22 nov. unu ordinu de di trupelor sale, prin care díce, cá independinti'a României s'a sigilatu prin sânge si se va întari prin sângele ce se va mai versá.

Dlu colonelu Falcoianu fu numitu siefu de statu-maioru generalu alu armatei de operatiune româna.

Românii ocupara si Lom-Palanca, dupa ce o bombardara mai multu timpu. Garnison'a turcésca s'a retrasu la Vidin.

Rusii ocupara Etropolulu, în urmarea acesteia turcii parasira Orhania. Tiarulu a visitatu trupele lui Gurko, cu care ocaziune a sarutatu de trei ori pe acestu generalu si i dedù o sabia înzestrata cu diamante pentru eroismulu seu.

O depesia din Bucuresci cu datulu 29 nov. anuncia, cá în partile ocupate de Români ale Bulgariei se va introduce administratiune civila româna; numirea comissarilor va urmá câtu mai curéndu.

CE E NOU

Te-Deum! In duminec'a trecuta s'a facutu „Te-Deum“ în tóte bisericile din Români'a pentru învingerea de la Rahova.

Dómn'a României, în urm'a staruitórei îngrijiri ce dá ranitilor din diferitele spitale, — ni spune „Românulu“ — a fostu bolnava si silita, câtu-va timpu, a nu esi din cesa. Acum, Maria Sa se afla în convalescentia. Pâna la deseversit'a restabilire a sanetătii, ne-

puténdu suportá inca miscarea trasurei, Mari'a Sa visitéza numai ranitii din baracele de la Cotroceni.

Consiliulu de ministri alu României a felicitatu pe Domnitorulu pentru luarea Rahovei.

Diet'a Ungariei în dilele din urma a începutu sè desbata proiectulu de lege penala. Dintre deputatii români a vorbitu dlu Alessandru Pap. Delegatiunile sânt convocata pe 5 dec.

In comitatulu Sibiiului României — precum ni spune „Telegr. Rom.“ — au 9 virilisti si 30 de reprezentanti alesi.

Alesandru Dumas, renumitul romancieru francesu si autoru dramaticu, invitatu de societatea scriitorilor din Viena, va vini acolo sè tina o conferintia literara. De acolo va face o escurziune si la Budapesta, unde asemenea se spera, cá va tiné o conferintia.

Casatoria surdo-muta. Din Betleanu primimu urmatórele síre: Unu lucru estraordinaru s'a întemplatu la noi dílele trecute. Dlu preotu G. Tecariu a cununatu la 5 l. c. o parechia de surdo-muti. Mirele si mirés'a sânt cam de 45—50 de ani.

Flamur'a lui Hymen.

Din Oradea-mare ni se scie, cá la 24 nov. se celebrá în catedral'a gr. c. de acolo cunun'a dlui dr. I. Neagoe medicu în Brasiovu, cu domnisiór'a Veturia Romanu, fic'a dlui Iosifu Romanu din Oradea-mare. Ceremoni'a bisericésca fu îndeplinita de Rds. D. canonicu-abate si vice-prepositu Ioanu Corhanu, însotitu de proto-diaconulu. Cumetrii fure dlu Georgiu Popu proprietaru în Brasiovu, dimpreuna cu dómn'a sociá; fete de nuna dsiórele Elisabeta si Janeta Crislianu din Poceiu. La cununia asistá unu publicu numerosu, din care ni se amintescu dnii: N. Neagoe fratele mirelui asemenea din Brasiovu, dlu G. Popu din Blasiu si dlu Filipescu professoru în Brasiovu. Dupa cununia, la parintele miresei, urmá unu prândiu, unde nu lipsira nici toastele îndatinatate si se cetira telegramele de felicitare. Parechi'a nóua plecá la 25 nov. cu trenulu de séra spre locuinti'a mirelui la Brasiovu.

Dlu Simeonu Anderco, teologu absolutu, si-a serbatu cunun'a în 15 nov. cu dsiór'a Emilia Romanu, fic'a dlui Teodoru Romanu, parocu în Cicâr-leu, com. Satumare.

Societati si institute.

Motivulu disolvării Societătii „Arborosa“, — precum cetimu în „Românulu“ — ar fi, cá societatea a statu în corespondintia cu ministerulu instructiunii publice din Români'a, spre a obtiné o subventiune, ce i s'a acordatu, în suma de 250 lei, pentru a-si înavutí bibliotec'a. Acestu faptu a fostu consideratu cá crima de înalta tradare si societatea a fostu nu numai disolvata, ci averea ei, în suma de vre 4000 lei, afara de biblioteca, a fostu confiscata, si cinci dintre studinti aruncati în temnitia, sub înculparea grava de criminali de înalta tradare si de turburare a listei publice.

Tribunale.

Dlu George Sierbanu facù censura advocatuala în 26 nov.

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu: IOSIFU VULCANU.

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi in Pest'a. 1877. Calea tieriei nr. 39.